

Programi cjeloživotnog obrazovanja i stručne aktivnosti Zavoda za agroekonomiku Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku u funkciji ruralnog razvoja

Snežana Tolić, Krunoslav Zmaić, Ružica Lončarić, Tihana Sudarić

Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Trg Sv. Trojstva 3, 31000 Osijek, (stolic@pfos.hr)

SAŽETAK

Obrazovanje ima ključnu ulogu u ostvarivanju načela održivog razvoja. Zbog siline razvojnih procesa, neformalno i informalno obrazovanje sve se više promovira u programima cjeloživotnog obrazovanja. U svrhu postizanja uravnoteženog teritorijalnog razvoja, potreba za različitim programima cjeloživotnog obrazovanja za ruralni razvoj sve je veća. U radu su prikazane aktivnosti cjeloživotnog obrazovanja, neformalne i informalne, Zavoda za agroekonomiku Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku usmjerene na bržu implementaciju razvojnih programa, kao i ocjena korisnika o potrebi sustavnog provođenja ovakvih programa. Pojašnjena je sukladnost ovih aktivnosti s postojećim strateškim i programskim razvojnim dokumentima.

Ključne riječi: cjeloživotno obrazovanje, ruralni razvoj, programi stručnog usavršavanja

UVOD

Sve zahtjevnije prilike na tržištu rada posljednjih su desetljeća aktualizirale trendove osposobljavanja za samoobrazovanje odraslih osoba kojima nakon redovitog formalnog obrazovanja predstoji 40-45 godina radnog vijeka. Zbog nesrazmjera u brzini razvoja znanstveno-tehnoloških postignuća i prilagodbe formalnog obrazovanja, inicirani su procesi neformalnog i informalnog učenja za brže usvajanje novih znanja i primjenu novih tehnologija.

Vlada Republike Hrvatska je u lipnju 2001. usvojila načela razvitka Republike Hrvatske i tim činom odredila da će se razvitak Hrvatske u 21. stoljeću, sukladno

Agendi 21, zasnivati na konceptu održivosti. U cilju ostvarenja tog koncepta, između ostalog, obrazovanje je prepoznato kao osnova za održivi razvitak, mir, stabilnost u/i među zemljama. Obrazovanje za održivi razvitak (OOR) se osmišljava i provodi u cilju razvitka svih aspekata učenja te poticanja promjena u ponašanju za održivo i pravednije društvo⁵. U tom procesu je od posebne važnosti cjeloživotno obrazovanje učitelja (Uzelac, 2008.).

U poglavlju 36. Agende 21 posvećenom obrazovanju, obuci i javnoj svijesti, navedena su četiri opća cilja: 1) Promovirati i poboljšati kvalitetu obrazovanja, 2) Preusmjeriti kurikulume; 3) Podići razinu svijesti javnosti o konceptu OOR-a; 4) Obučiti radnu snagu⁶.

¹ Na Svjetskom sastanku na vrhu o održivom razvitku, u Johannesburgu 2002., predloženo je Desetljeće obrazovanja za održivi razvitak UN-a 2005.-2014., proglašeno na 57. sjednici Generalne skupštine UN-a u prosincu 2002. Vodećom agencijom za promicanje Desetljeća proglašen je UNESCO.

² Agende 21: <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/Agenda21.pdf>

Prepoznajući ove činjenice, djelatnici Zavoda za agroekonomiku Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku (Zavoda) pokrenuli su niz novih inicijativa koje dugoročno trebaju doprinijeti prepoznatljivosti sve većeg doprinosa Poljoprivrednog fakulteta u poticanju ruralnih razvojnih procesa u Republici Hrvatskoj i šire.

METODOLOGIJA

U radu su kvantificirane, kategorizirane i tablično prikazane stručne aktivnosti Zavoda. Interpretirana su iskustva Zavoda proizašla iz različitih aktivnosti cjeloživotnog (neformalnog i informalnog) obrazovanja u području kontinuiranog tehničkog i strukovnog usavršavanja ključnih nositelja i dionika ruralnog razvoja. Nadalje, istraženi su programski dokumenti i pojašnjena sukladnost aktivnosti Zavoda s prioriternim strateškim područjima i mjerama.

U cilju ocjene značaja cjeloživotnog učenja i različitih oblika neformalnog obrazovanja, učinjeno je anketno istraživanje (putem telefonskog intervjua) o zadovoljstvu polaznika neformalnog obrazovanja iz ruralnog područja (40 od ukupno 70 koliko je bilo obuhvaćeno projektom s područja Požege i Daruvara). Prošli su edukaciju za poduzetništvo, pisanje projekata, informatičko opismenjavanje i snaženje stručnih kompetencija u vinogradarskoj proizvodnji. Evaluacija je učinjena po završetku projekta *Increasing employability of working age population in Pozega-Slavonia and Koprivnica-Krizevci* financiranog iz IPA IV komponente.

Upitnik je sadržavao tri grupe pitanja:

I) Analiza uspješnosti i učinkovitosti obrazovnih aktivnosti prema ocjeni korisnika

II) Analiza utjecaja projekta na podizanje razine društvene svijesti prema ocjeni korisnika

III) Analiza utjecaja projekta na povećanje poslovnih i komunikacijskih kompetencija korisnika prema vlastitoj ocjeni.

Svaka grupa pitanja sastojala se od 4-5 pitanja na koja je trebalo dati jedan odgovor u obliku vrijednosne ocjene od 1-5. Podaci dobiveni anketnim istraživanjem uneseni su u bazu podataka radi daljnje obrade. Obradeni su sumarno i po podgrupama ispitanika: muškarci/žene; zaposleni/nezaposleni; stanovnici grada/stanovnici sela. Dobiveni podaci prezentirani su kao zaključci svake grupe pitanja. Za svako poglavlje izvedeni su kratki zaključci iz kojih je definirano zaključno mišljenje o zadovoljstvu ispitanika provedenim edukacijama i njihovom stavu o potrebi stalne i široke ponude neformalnog obrazovanja.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Uloga i doprinos Poljoprivrednog fakulteta iz Osijeka u obrazovanju za ruralni razvoj

Zavod izvodi redovite programe iz područja agrarne i ruralne politike na smjeru agroekonomika. S obzirom da su ruralne politike kao zaseban paket mjera EU po prvi put prešle u primjenu kroz korištenje sredstava EAFRD koji je aktiviran 2006. godine⁷, potpuno je jasno da znanje o primjeni ovih politika sada stječu generacije redovitih studenata koji će tek u godinama pred nama stići na tržište rada. Očito je da se u Hrvatskoj dogodio profesionalni raskorak stručnog kadra za implementaciju ruralnih razvojnih koncepata. Iz razloga nepostojanja adekvatnog redovitog i/ili cjeloživotnog neformalnog i informalnog obrazovanja, Hrvatska kasni s primjenom LEADER pristupa koji je, prema iskustvima iz europskog okruženja, dugotrajan, mukotrpan i sustavan proces aktiviranja resursa lokalnih zajednica, gdje se kao prioritet ističe jačanje kapaciteta (eng. *capacity building*).

⁷ Europski fond za ruralni razvoj utemeljen Uredbom vijeća EU1698/2005.

Akcijski plan za obrazovanje za održivi razvitak⁸ u prioritetnom području „neformalno obrazovanje“ sadrži i sljedeću mjeru s podmjerama:

Mjera 2.2. Ojačati kapacitete dionika u lokalnim zajednicama za OOR, unutar koje su planirane sljedeće aktivnosti: **2.2.1.** Poticati i promovirati participativno donošenje lokalnih održivih planova; **2.2.2.** Pružiti podršku i educirati članove lokalnih partnerstava u svrhu uspostave lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) prema LEADER načelu,

2.2.3. Podržati i poticati osnivanje lokalnih centara za obrazovanje građana o OR.

Stručnjaci Zavoda prepoznali su potrebu snažnijeg djelovanja i brže implementacije i diseminacije novih znanja i informacija u vezi aktivnosti očuvanja ruralne tradicije u proizvodnji hrane, povijesne i kulturne baštine, razvoja ruralnog turizma, implementacije LEADER programa, poticanja ekoloških inicijativa; što je rezultiralo iniciranjem i pokretanjem niza neformalnih edukacijskih aktivnosti (Tablica 1).

Tablica 1. Pregled stručnih aktivnosti, broja aktivnosti i % uključenosti nastavnika

Vrsta aktivnosti	2008./2009.		2009./2010.		2010./2011.	
	Broj aktivnosti	nastavno osoblje uključeno u aktivnosti %	Broj aktivnosti	nastavno osoblje uključeno u aktivnosti %	Broj aktivnosti	nastavno osoblje uključeno u aktivnosti %
Stručni skupovi, okrugli stolovi, konferencije	20	92%	23	90%	29	95%
Pozvana i stručna predavanja	3	21%	21	41%	42	21%
Programi stručnog usavršavanja	-	-	2	31%	2	31%
Projekti i inicijative	5	31%	9	31%	13	41%

Izvor: Godišnje izvješće Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Interna izvješća Zavoda za agroekonomiku Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku

Informalne aktivnosti usmjerene su na informiranje šire javnosti o najaktualnijim pitanjima u vezi razvoja ruralnih zajednica, promjenama agrarne politike, potrebnim prilagodbama i sl.

Programi stručnog usavršavanja usmjereni su na razvoj menadžmenta i animatora za potrebe ruralnog razvoja. Zavod izvodi dva: „Stručnjak za ruralni razvoj“ i „Upravljanje ruralnim i lokalnim razvojem“ (Tolić, 2011.).

Projekti i inicijative - Ulaganja u sektoru ljudskih potencijala u pretpristupnom razdoblju financiraju se u okviru IV. komponente IPA-e kroz Operativni program Razvitak ljudskih potencijala, kojim je postavljen

niz prioriteta na području zapošljavanja, socijalnog uključivanja i obrazovanja, a koji su veoma bliski prioritetima Europskog socijalnog fonda, jednog od strukturnih fondova koje će Hrvatska koristiti nakon pristupanja Europskoj uniji. Ciljevi ovog Operativnog programa jesu povećati razinu zapošljivosti, privući i zadržati što više ljudi u zaposlenosti, i to povećanim ulaganjem u ljudski kapital, te jačati socijalno uključivanje i promicati prilagodljivost poduzeća i radnika. Mogući izvor sredstava je i iz Fonda za ulaganje u znanost i inovacije (SIIF), financiranog iz pretpristupnog programa IPA, Komponenta IIIc, kao i iz Programa za prekograničnu suradnju, Komponenta II.⁹

⁸ http://www.mzopu.hr/doc/Zastita_okolisa/Akcijski_plan_za_odrzivi_razvitak.pdf

⁹ Detaljnije o IPA programu vidjeti na: <http://www.strategija.hr/hr/fondovi/ipa-program/o-ipa-programu>

U okviru ovih komponenti na Zavodu je u provedbi jedan IPA projekt, a 8 projekata je aplicirano i nalazi se u postupku ocjenjivanja.

Značaj cjeloživotnog obrazovanja za održivi razvitak Republike Hrvatske

Razumijevanje uravnoteženog socijalnog i gospodarskog razvoja usmjerava nas na potrebu sveobuhvatnijeg sagledavanje uloge i značaja ruralnog prostora i ruralnih zajednica za održivi razvitak Republike Hrvatske. Postojeći formalni sustav obrazovanja, a na njegovim ishodima zasnovan je sustav javnog informiranja, rezultirao je „sveprisutnim urbanim svjetonazorom“ i javnim mijenjem koje ide ukorak s idejama i interesima korporativnog kapitalizma i neoliberalizma. Tek manji broj stručnjaka i građana shvaćaju potrebu sustavnog očuvanja ruralnih zajednica, izvornosti tradicionalne seljačke kulture, načina proizvodnje i autohtone ekološki proizvedene hrane. Oskudna zastupljenost edukacijskih programa koji bi razvili ruralni svjetonazor kao ravnotežnu alternativu urbanom modelu življenja potaknula je brojne dionike na pružanje različitih oblika neformalnog obrazovanja. Najčešće su to različite organizacije civilnog društva, poslovna udruženja, javne ustanove, tijela državne uprave i drugi pružatelji, često i u suradnji s nositeljima formalnog obrazovanja ili jedinicama lokalne samouprave.

Prema dokumentu „Akcijski plan obrazovanja za održivi razvitak“ najviše neformalnih programa provodi se na području ljudskih prava, demokracije i socijalne kohezije, nešto manje iz zaštite okoliša i zdravlja. Najmanje su zastupljena područja poticanja i planiranja održivog razvitka, kulturne i tradicijske baštine te održive proizvodnje i potrošnje¹⁰. Upravo ovi posljednji ključni su za postizanje uravnoteženog ruralnog razvoja. Iz tog je razloga

važno da Sveučilišta prepoznaju ove potrebe jer imaju najveću snagu u postizanju diseminacijskih obrazovnih učinaka.

Značaj cjeloživotnog obrazovanja prema mišljenju korisnika

U prvoj grupi pitanja u upitniku, ispitanici (vidjeti odjeljak „Metodologija“) su dali svoj sud o zadovoljstvu s edukacijskim programom i procijenili njegov utjecaj na povećanu mogućnost zapošljavanja i korištenje sredstava EU fondova. Na temelju izrečenih ocjena zaključeno je da su korisnici bili izuzetno zadovoljni metodama poučavanja, a prednost su dali interaktivnim radionicama kao metodi poučavanja (ocjena 4,75) i nešto slabije predavanjima (ocjena 4,35). Ispitanici smatraju da ovakve edukacije mogu doprinijeti boljem korištenju sredstava EU fondova, dok na pitanje o mogućnosti zapošljavanja pokazuju blagi pesimizam.

U drugoj grupi pitanja ispitanici su izrekli svoj stav o utjecaju projekta, unutar kojeg je organizirana edukacija, na podizanje društvene svijesti o važnosti programa cjeloživotnog učenja. Pojedinačno najveća prosječna ocjena od 4,78 u cijelom anketnom istraživanju izrečena je na pitanje o potrebi i korisnosti sustavnog provođenja programa cjeloživotnog obrazovanja. Nadalje, ispitanici smatraju da postoji širi interes u zajednici za programe cjeloživotnog učenja (ocjena 3,38), a da oni svojim primjerom mogu pozitivno utjecati na stavove sredine u kojoj žive (ocjena 3,98).

U trećoj grupi pitanja ispitanici su izrekli stavove o utjecaju projekta na porast njihovih osobnih kompetencija, vrstu kompetencija i njihov utjecaj na porast mogućnosti zapošljavanja, odnosno profesionalne učinkovitosti. Ocjene su optimistično visoke, što potvrđuje opravdanost provedenih aktivnosti i izrađenih priručnika. Najveći broj ispita-

¹⁰ http://www.mzopu.hr/doc/Zastita_okolisa/Akcijски_plan_za_odrzivi_razvitak.pdf

nika pripada skupini koja se izjasnila da im je porasla jedna kompetencija (57%), 22% pripada skupini s porastom dvije kompetencije, 13% skupini s porastom tri kompetencije, i svega 8% (3 ispitanika) koji su izrazili stav da projekt nije utjecao na porast njihovih kompetencija. Prema svemu, može se izvesti generalni zaključak o visokoj razini uspješnosti i učinkovitosti provedenih projektnih aktivnosti, o čemu svjedoče i ocjene polaznika. Od provedenih aktivnosti izrazito visokim ocjenama vrednovane su interaktivne radionice i izrađeni priručnici. Ispitanici su najvišom ocjenom (4,78) vrednovali potrebu sustavnog provođenja programa cjeloživotnog obrazovanja za različite ishode obrazovanja.

ZAKLJUČAK

U razvojnim procesima posebna se pažnja poklanja inovacijama i interdisciplinarnoj suradnji, za što formalno obrazovanje ne daje dovoljan metodološki okvir, dok su se neformalni oblici pokazali fleksibilnijima. To je i razlog što se ovi oblici obrazovanja svrstavaju u prioritete strategija i akcijskih planova za obrazovanje za održivi razvoj. S aspekta snažnije i brže diseminacije znanja i primjera dobre prakse, od posebne je važnosti uključivanje Sveučilišta u nove trendove poučavanja za bržu implementaciju novih obrazovnih metoda kroz različite oblike cjeloživotnog

obrazovanja. Primjena neformalnih i informalnih oblika poučavanja veoma je važna za korisnike koji žive u ruralnim prostorima zbog ograničenosti njihovih mogućnosti za redovitim obrazovnim programima. Sami korisnici ovakvih programa ocjenjuju veoma visokom ocjenom potrebu za sustavnim provođenjem cjeloživotnih obrazovnih programa.

LITERATURA

Tolić Snježana (2011.). Edukacijsko informacijske aktivnosti za razvoj sela. Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa: Krizi usprkos može li se? u organizaciji Vukovarsko-srijemske županije i Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, 2011.

Uzelac Vinka (2008.). Teorijsko-praktični okvir cjeloživotnog učenja za održivi razvoj, u: Cjeloživotno učenje za održivi razvoj, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci, Rijeka 2008., 55 str.

***IPA program: <http://www.strategija.hr/hr/fondovi/ipa-program/o-ipa-programu>

***Agende 21: <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/Agenda21.pdf>

***Uredba vijeća EU1698/2005. Osnivanje Europskog fonda za ruralni razvoj

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:277:0001:0040:EN:PDF>

***Akcijski plan za obrazovanje za održivi razvitak

http://www.mzopu.hr/doc/Zastita_okolisa/Akcijski_plan_za_odrzivi_razvitak.pdf

ABSTRACT

Education has the key role in achieving rural development principles. Due to the strong development process, formal and informal education is increasingly being promoted in lifelong learning programs. In order to achieve balanced territorial development, needs for the various programs of lifelong education for rural development are increasing. This paper presents the activities of lifelong education, formal and informal, of the Department for Agroecconomics on Faculty of Agriculture in Osijek, focused on faster implementation of development programs, as well as evaluating users' needs for systematic implementation of such programs. This paper explains the compliance of these activities with existing strategic and programmatic development documents.

Key words: lifelong learning, rural development, professional training programs